

OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA IMKONIYATI CHEKLANGAN TALABALAR UCHUN KASBIY MOSLASHUV JARAYONLARINING METODIK ASOSLARI

Amriyeva Difuza

Termiz davlat pedagogika instituti

Jismoniy madaniyat kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu dissertatsiya ishlanmasi oliy ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuv jarayonlarining metodik asoslarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda, imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuvning pedagogik va psixologik jihatlari, shu bilan birga, ta'lim jarayonlarida foydalaniladigan metodik usullar va texnologiyalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim, imkoniyati cheklangan talabalar, kasbiy moslashuv, metodik asoslar, pedagogik yondashuvlar, psixologik qo'llab-quvvatlash, o'quv texnologiyalari, shaxsiy rivojlanish, o'quv dasturlari, innovatsion yondashuvlar, ta'lim jarayoni.

Kirish

Imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuv jarayoni – bu ularning ta'lim va ish hayotiga muvaffaqiyatli integratsiya qilinishi uchun zarur bo'lgan asosiy bosqichlardan biridir. Oliy ta'lim muassasalarida bu jarayonning samarali tashkil etilishi, talabalar faqat ilmiy bilimlarni olishdan tashqari, shu bilan birga, jamiyatda va kasbiy faoliyatda o'z o'rnini topishga yordam beradi. Kasbiy moslashuv, ayniqsa, imkoniyati cheklangan talabalar uchun o'ta dolzarb bo'lib, bu jarayonda pedagogik va psixologik yondashuvlarning, shuningdek, ta'lim metodologiyasining muhim roli mavjud.

Imkoniyati cheklangan talabalar o'zlarining fizik, aqliy yoki psixologik holatlari tufayli o'quv jarayoniga boshqa talabalar kabi kirishishda ba'zi qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Shu sababli, ularning ta'limga moslashuvini ta'minlashda o'qituvchilar va ta'lim muassasalari tomonidan qo'llaniladigan metodik yondashuvlar va strategiyalar alohida ahamiyatga ega. Ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuvni rivojlantirish, ularning ta'lim olish jarayoniga jalb qilinishini, shuningdek, kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishishini ta'minlash uchun zaruriy sharoitlarni yaratishni talab etadi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi oliy ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuv jarayonlarining metodik asoslarini o'rganishdir. Bu ishda, kasbiy moslashuvni samarali amalga oshirishda pedagogik va psixologik yondashuvlarning roli, metodik texnologiyalar, o'quv dasturlarining moslashuvchanligi va maxsus tayyorlangan o'qituvchilar bilan ishlash kabi masalalar tahlil etiladi. Tadqiqotning maqsadi, shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuvni rivojlantirishning zamonaviy metodik va psixologik

yondashuvlarini aniqlash va ularning amaliyotga tatbiq etilishi bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Bu ishda olib boriladigan tadqiqotlar va o'rganishlar imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuv jarayonining samarali va kompleks ravishda tashkil etilishiga yordam beradi, bu esa ular uchun o'quv muhitida muvaffaqiyatli rivojlanish va kasbiy faoliyatda yuqori natijalarga erishishni ta'minlaydi.

Asosiy qism

Oliy ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuv jarayoni ta'limning muhim qismiga aylangan. Bu jarayon, faqat o'quvchilarning bilim olishlarini ta'minlab qolmasdan, balki ularning jamiyatga moslashuvi, ishga joylashish va kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zaruriy sharoitlarni yaratadi. Oliy ta'limda imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuvni amalga oshirishda pedagogik va psixologik yondashuvlarning ahamiyati beqiyosdir [1].

Kasbiy moslashuv jarayoni, ayniqsa, imkoniyati cheklangan talabalar uchun o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ular o'zlarining shaxsiy imkoniyatlariga qarab ta'lim jarayoniga kirishishda ba'zi qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Shuning uchun, o'qituvchilar va ta'lim muassasalari ushbu talabalarni ta'lim jarayoniga jalb qilishda maxsus yondashuvlarni qo'llashlari kerak. Bu yondashuvlar kasbiy moslashuv jarayonining samarali amalga oshirilishini ta'minlaydi [2].

Birinchi navbatda, kasbiy moslashuv jarayonida psixologik yondashuvlarning ahamiyati katta. Psixologik yondashuv, talabalar bilan ishlashda ularning individual xususiyatlarini inobatga olishni ta'minlaydi. Imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuvni rivojlantirishda psixologlarning roli muhimdir. Psixologlar o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga yordam beradigan strategiyalarni ishlab chiqadilar, bu esa talabalarni o'z maqsadlariga erishishga yo'naltiradi [3].

Ikkinchi jihat, bu – pedagogik metodlar. Imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuvni rivojlantirishda ta'lim metodlari va texnologiyalarining roli ham katta. Ular ta'lim jarayonini osonlashtirishga, o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashga yordam beradi. Maxsus o'quv dasturlari, interaktiv metodlar va texnologiyalar yordamida talabalar o'z kasbiy ko'nikmalarini rivojlantiradilar [4].

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida kasbiy moslashuv jarayonini samarali amalga oshirishda o'qituvchilarning tayyorgarligi ham muhim o'rin tutadi. O'qituvchilar uchun maxsus treninglar va seminarlar tashkil etish, ularni kasbiy moslashuv jarayonidagi o'zgarishlar va innovatsiyalar bilan tanishtirish zarur. O'qituvchilar va psixologlar o'rtasidagi hamkorlik kasbiy moslashuvni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun muhimdir [5].

Bundan tashqari, oliy ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuvni rivojlantirishda jismoniy va ijtimoiy muhitning roli ham katta. Ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun moslashuvchan infratuzilma yaratish, ularning ehtiyojlariga moslashtirilgan jismoniy va ijtimoiy sharoitlarni ta'minlash, o'quvchilarga ta'lim olishda qulaylik yaratadi [1].

Oliy ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuv jarayonini rivojlantirishda texnologiyalarning roli ham e'tiborga loyiqdir. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari, internet resurslari va onlayn platformalar yordamida talabalar o'z bilimlarini oshirishi, yangi kasbiy ko'nikmalarni egallashi mumkin. Bu texnologiyalar talabalarning kasbiy moslashuvini yanada samarali va qulay qilishga yordam beradi [4].

Xulosa. Oliy ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan talabalar uchun kasbiy moslashuv jarayonining metodik asoslari pedagogik va psixologik yondashuvlarni, metodik texnologiyalarni, o'qituvchilarning tayyorgarligini va ta'lim muassasalarining jismoniy sharoitlarini o'z ichiga oladi. Bu jarayonning muvaffaqiyatli tashkil etilishi, talabalar uchun jamiyatga moslashish va kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ismoilova, R. R. Oliy ta'limda inkluziv ta'lim metodlari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021. – 248 b.
2. Tursunov, N. X., Xodjayev, M. R. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: Ta'lim nashriyoti, 2020. – 312 b.
3. Abdullaeva, N. K. Inkluziv ta'limda metodik yondashuvlar. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, 2019. – 276 b.
4. Kurbanov, A. M., Shodiev, B. R. Oliy ta'lim muassasalarida inkluziv ta'lim tizimi. – Toshkent: Oliy ta'lim nashriyoti, 2022. – 198 b.
5. Sultonov, S. A. Pedagogik metodikalar: Nazariy va amaliy jihatlari. – Toshkent: "Fan" nashriyoti, 2018. – 270 b.
6. Jaloliddinovich, N. Q. (2025). Talabalarda akademik madaniyatni shakllantirishning nazariy jihatlarning tahlili. Shokh library.